Q. D. B. V.

DISPUTATIONEM MEDICAM

De

HÆMORRHAGIA,

Pro

L O C O

In Ampliſſima Facultate Medica,
qvæ Lipſiæ eſt, obtinendo,

Ejuſdem Auctoritate, Publicæ
placidæq; Diſqviſitioni
ſubjicit

CHRISTIANUS JOHANNES Lange/
Phil. & Med. D.

RESPONDENTE

HENRICO Siegfried/ Dantiſc.
Med. Stud.

Ad diem XXIX. Maji M DC LXXXV.

H. L. Q. C.

LIPSIÆ
Literis JOHANNIS GEORGI.

§. 1.

Um cortcem diffringere necessum habeat nuclei cupidus antequam ejus fruatur dulcedine; idcirco & nos interiora consideraturi præsentis affectus nominis involucra prius removemus. Descendit autem Hæmorrhagiæ vox ex Græco αἷμα, sangvis, & ῥαγῆναι, quod â Galeno per ἀθρόως ὁρμᾶν, hoc est, confestim sive impetuose ferri, videantur Oeconom. Hipp. p. 12. & definitiones Goræi p. 11.; â Mathia Martini vero, in Lexico Philologico per rumpi, â ῥήγνυμι rumpo, interpretatur. Apud Latinos scriptores civitate donatum reperitur hoc hæmorrhagiæ nomen, quasi nimirum magis aptum dives hæc lingua suppeditare haud posset; attamen nescio cur cruentatio, sanguinis eruptio l. profusio, non æquè accuratè, omne id quod sub hæmorrhagia dicitur, exprimant, præprimis cum Germanicæ appellationi, qua, das Bluten/ item eine Blutstürtzung audit, accurrate respondeant.

§. 2. Enim vero in hoc significatu non semper hæmorrhagia venit aliquando enim generaliter, pro omni sanguinis profluxu, quandoq; vero specialiter, pro illo tantum, qui per nares contingit, sumitur, confer de hac ultima acceptione Galeni commentarium in librum primum Epid. Hipp. & lib. 6. sect. 3. Aphor. 15.; item Hippocratem, qui ut plurimum narium intelligit cruentationem, hæmorrhagiæ voce absolutè sine partis adjectione usus.

§. 3. In præsentiarum de hæmorrhagia in sensu generali agens, volo tam per nares, os, uterum, & hæmorrhoidalia vasa, quam per partes, ense, fuste, aut casu sauciatas contingentem p. n. sanguinis profusionem.

§. 4. Sanguis itaque est materia quæ effunditur in hoc affectu. Non prolixus ero in sanguinis explicatione, hospes enim vel peregrinus sit in Medicina necessum est, quem lateat hoc nomine liquorem illum rubicundũ venarum arteriarumque nec non pororum partium incolam, totius vero corporis nutritium intelligi. Nec quicquam refert,

five ex arteria immediatè, adeoque cum impetu & saltu, sive ex vena vel poris partium non tam magna cum vehementia, nec adeo florido colore, sed magis atricante tinctus, extra corpus fluat. Necessum tamen est sincerus & purus sit sanguis, hoc est, â nullis aliis humoribus inquinatus, secus namque hæmorrhagiæ nomen perdit; e. g. si cum sputo, alvinis fecibus, aut urina sanguis commixtus excernatur, â Medicis nunquam hæmorrhagia appellatur, sed sputum cruentum, dysenteria & mictus sanguineus.

§. 5. Quoad formale hæmorrhagiæ, consistit illud in profusione sanguinis. Hinc statim intelligitur extillatione aliquot guttularum, forsan ex vulnere ab acus cuspide inflicto, aut levi incisione digiti, proprie non competere titulum hæmorrhagiæ, ῥαγῆνα namque ex quo componitur, juxta Galeni explicationem superius allegatam, non nisi impetuosam & largam designat profusionem; rectius itaque stillicidium vocatur sanguinis modica hæc cruoris deperditio. Equidem non negaverim historias Practicorum & quotidianam observantiam, insignem quantitatis ratione differentiam in hæmorrhagiis annotare, adeo ut jure moderatam aliam dixeris, aliam enormem quales fuerunt â Rhasi Aph. Lib. III. Foresto. l. 13. O. 11. 14. Ballonio Epid. 194. Schenck. l. 1. 33. Rhod. Cent. 1. Observ. 98. Heer Obs. 20. 23. Sculteto Observ. p. 35. â Meek'ren c. 4. p. , 2. memoratæ, utpote â quibus totum corpus penè omni sanguine privabatur, sic ut tandem non tam sanguis flueret, quam liquor subflavescens & aquosus, prout Miscel. Acad. N. C. A. 3. Obs. 243. narrant, vel juscula ipsa & medicamenta restaurationis gratia exhibita, quod ante aliquot annos hic Lipsiæ contigisse novi. Attamen cum in moderata quoque hæmorrhagia notabilis sanguinis quantitas profundatur, tum nec immeritò titulum hæmorrhagiæ gerit.

§. 6. Ast sola non sufficit profusio sanguinis ad constitutionem hæmorrhagiæ, sed insuper requiritur ut præter naturam contingat: Exclusum itaque volo ex hæmorrhagiæ catalogo menstruum & lochiorum in sequiori sexu, nec non hæmorrhoidalem fluxum in quibusdam viris, tanquam secundum ordinarium providæ naturæ cursum superfluam aut noxiam futuram sanguinis sarcinam ê corpore proscribentem.

§. 7. Declarata sic materia hæmorrhagiæ progredior ad symptomatum tam concomitantium quam insequentium recensitionem. Sermo jam mihi est de enormi, (altera siquidem species periculo vacat

omni,

omni adeoque etiam rarisſimè curæ committitur noſtræ) tanquam quæ laudabilem iſtum vitæ theſaurum prodigè perdit. Hanc itaque excipit faciei ac labiorum pallor ac diſcoloratio, artuum refrigeratio & tremor cum ſudore frigido, anxietas præcordiorum, ſcotomia, animi deliquium, ſingultus, & convulſivi totius corporis motus utplurimum lethales. Quod ſi tamen convenientium medicamentorum ope antequam graviora hæc ſuperveniant ſymptomata coercere vales fluxum, liberas quidem â præſentaneo vitæ periculo ægrum, ſed non â languore ſummo, appetitus & primæ digeſtionis proſtratione totali, cachexia & hydrope, quibus nihilominus poſtmodum obnoxius erit.

§. 8. Tale itaque horrendum non minus ac periculoſum Symptomatum ſyrma poſt ſe trahit hæmorrhagia nuda id eſt nullo alio morbo veſtita: quid credis expectandum ubi cum malignis & potiſſimum per exanthemata ſe manifeſtantibus conjungatur morbis? Tum ſane longe magis erit periculoſa, quatenus nimirum ad interiora humores pravos ſummo cum conamine â natura antehac ad peripheriam ejecto revocat; hinc pro peſſimo ſigno hæmorrhagia ſuperveniens in peſte, petechiis, morbillis, variolis & purpura noſtratium, nunquam non habetur. Et hæc etiam, quod in parentheſi ſaltem noto, vera mihi videtur ratio, quamobrem purpura, puerperis primis diebus erumpens, adeo ſit exitioſa.

§. 9. Sed quicquid hactenus de ſymptomatibus ſum locutus ita intellectum volo, prout utplurimum evenire notamus. Non enim me latet in robuſtioribus ſubjectis, & in quibus natura morbi ſolutionem hac criſi molitur, ſæpius inſignem & vix credibilem hæmorrhagiam citra ullam noxam, imo potius ſumma cum euphoria accidere; quapropter etiam de Medici prudentis erit officio accuratè dijudicare hunc naturæ conatum criticum â ſymptomatico, ne forſan intempeſtivè in hoc opere laudabili, ſangvinem ſiſtentibus medicamentis operoſam impediat naturam.

§. 10 His præmiſſis ad cauſarum examen me accingo, inquiſiturus undenam anomalus ille motus ſangvinis extra naturales ſuos fines, originem trahat. Vix autem felicius id impetravero, quam culpam tanti mali quærens partim in ſangvine, partim vero in partibus ſolidis, circulationi ejus naturali inſervientibus, uti ſunt arteriæ, venæ, & denique media illa interjecta ſpatia, ſ. pori partium.

§. 11. In ſangvine itaque primò ſe manifeſtat plethora ad va-

sa à practicis dicta, sive abundantia ejus nimia, vasa supra modum copia sua distendens. Hæc enim prout in hominibus ex victu euchymo, tranquillam, sedentariam & ab omnibus curis liberam vitam agentibus facile nascitur, ita postmodum levi accedente corporis aut animi commotione, per vasa ad rupturam usque jam jam turgescentia exitum sibi quærit. Num vero iste exitus per ruptionem vasorum contingat, non multum altercabor cum negantibus, sufficit mihi probasse possibilitatem plethoræ exquisitæ ad vasa, & quidem tantæ, quæ usque adeo parietes vasorum distendit, ut citra ruptionem nil quicquam amplius possint recipere. Interim an trunci majores vasorum æquè ac forsan extremitates capillares ex hac causa solutionem continui admittant, id non tuebor, cum substantia illorum satis compacta & crassa, non nisi summa cum violentia, (qualis ab impulsu cordis non speranda) disrumpi se patitur.

§. 12. Ex eodem fundamento puto etiam petendam esse rationem hæmorrhagiæ narium vel partis alterius, quæ insequitur amputationem artuum, cujus Fontanus Medic. Pract. lib. 1. c 32. mentionem injicit. Nimirum cum antea notabilis satis quantitas sangvinis parti huic v. g. pedi aut brachio concredebatur, nunc intercepta per extirpationem hac via cogitur sangvis ad alia vasa, eaque tanquam jam undiquaque repleta, ita infarcit, ut parietes illorum, impares hanc distensionem sustinendo, divulsionem tenuium tunicarum in vasorum extremitatibus sustineant. Similis est ratio hæmorrhagiæ tempore suppressionis mensium aut hæmorrhoidum, item in obstructionibus, lienis, hepatis &c.

§. 13. Post hæc sangvinis quantitate peccantis vitia, considerandа venit qualitas, ubi orgasmus, seu quod idem est, plethora notha, primas sibi vendicat; ab hac namque causa non secus quam ab exquisita plethora extra vasa cogitur contentus sangvis. Unde dependeat illud vitium non una est Autoribus sententia, alii ex antiquis, è quibus nunc solum Capivaccium Oper. p. m. 332. nomino, illud ex cacochymia, sive pravorum sanguinis humorum abundantia deducunt, & rogati de speciali natura horum humorum, biliosos, pituitosos, melancholicos, acidos, acres, ponticos, & sexcentis aliis modis corruptos incusant. Recentiores vero fermentationi sanguinis nimiæ, vel stylo aliorum, ebullitioni & effervescentiæ ex concursu diversorum salium, acidi nimirum ac alcali, origines hujus orgasmi adscribunt,

bunt, clarius longè rem declarasse rati, si ab ejusmodi in sensus incurrentibus principiis explicationem petant. vid. VVillisii integer Tr. de fermentatione, ut alios innumeros ejus sectatores taceam.

§. 14. Circa utramque tamen sententiam dubia mihi quædam sunt nata, quæ neutram ex his scopum veritatis attigisse persuadent. Quoad namque antiquam hypothesin, errant dum pituitosum melancholicum, acidum ac ponticum succum sanguinis pro orgasmi causa vendicant, illi enim, in se considerati, contrarium penitus effectum præstabunt, sanguinem nimirum incrassando motumque retardando, qualia symptomata tota die cachecticorum & melancholicorum concio experitur. Quod si vero ex commixtione biliosorum humorum turgescentiam quis acidorum, melancholicorum, pituitosorum &c. deduxerit, probandum prius habebit, bilem cum acidis & reliquis effervescere, quod quidem cum Sylvio, hodie adhuc â quamplurimis asseri scio, nunquam tamen oculis propriis, ut ut crebrius hunc in finem experimenta adornaverim, vidi.

§. 15. Quod Recentiorum fermentationem & efferveſcentiam ex acidarum & alcalicarum mutuo conflictu provenientem attinet, vereor ne temeritatis crimen incurram si opinionem â tanto eruditorum numero hactenus approbatam, in dubium vocitem. Verum enim vero bono me jubent esse animo incomparabilium virorum biga, Johannes Alphonsus Borellus & VValtherus Charleton, qui ex rationibus non contemnendis sanguinis fermentationem & effervescentiam ex salinis principiis jam jam suspectam reddiderunt, ille quidem in tr. de motu animalium, hic in anatomicarum lectionum prima of the motion of the Bloud trough de Veins and arteries. Sed ad rationes dubitandi; Palmarium argumentum desumo ex ineptitudine sanguinis; non jam illam loquor quam Charleton lib. cit p. 5. urget, summam nimirum defecationem sanguinis hinc & inde in diversis emunctoriis per reiteratam aliquoties circulationem factam, sed tantum glutinositatem ejus naturalem, hac enim præsente salium involvuntur spicula ac mutuus infallibiliter intercipitur congressus. Alterum medium terminum â deficiente requisito ad fermentationem & effervescentiam spatio, äerisque liberiori accessu in venas & arterias peto. Tanta vero utriusque est necessitas, ut teste citato Charletono musta quoque si doliis validissimis, ab omni äeris accessu munitis includantur, â fermentatione possint ad longum tempus præservari. Tertio miror quamobrem

conti-

continuatam effervescentiam extravasati orgasmum sustinentis sanguinis in pelvi v.g. non conspiciamus. Crediderim sane, illam, si adesset, magis augmentum accepturam ab elatere äeris, quemadmodum id in musto & cerevisia, aliisque liquoribus fermentescentibus contingit. Sed forsan invisibilis est hæc ebullitio, qualem Schuyl pro veteri Medicina, de pugna acidi succi pancreatici & bilis narrat, ut proinde, quod mortalis hominis haud est, oculis usurpare gratis optem.

§. 16. Igitur cum scrupuli isti circa causam turgescentiæ sangvinis adhuc me urgeant, donec mihi eximantur, statuo, orgasmum provenire ex resolutione sangvini innatantium particularum fibrosarum, quæ alias moderare poterant cursum illum nimium ac effrenum, quod idem Paracelsus in Comment. lib. 7. §. de gutta, innuere videtur, synoviam scilicet sangvinis resolutam & separatam pro causa indicans. Etenim, quemadmodum generosus eqvus disruptis habenis, feroci saltu quaqua versum fertur; ita etiam naturali illo freno sangvinis disrupto non mirandum ex leviter aucto cordis motu usque adeo totam massam sangvineam exagitari, ut quoque septa â natura posita diffringat & extra illa fluat.

§. 17. Pro meliori luce huic asserto affundenda perpendamus paululum procatacticas hæmorrhagiæ hujus causas. Experiuntur autem talem primo illi, qui diutius quam par est, sub sole moras trahunt, vel balnei aut fornacis calorem longius sustinent; hinc rectissimè Hippocrates sect. 3. aph. 20 anni tempora, potissimum tamen æstivum numero externarum causarum inserit. Quid potus cerisiæ, calidioris naturæ vulgo dictæ, vel vini generosi, musti aut vini adusti contribuat, notum est, potest tamen, qui nihil nisi autoritatibus confirmatum admittit, Forestum l. 13. o. 12. de eo consulere. Simile quid ab esculentis acribus & resolventibus, aromatibus puta, raphano rusticano aliisque sperandum est, quod suo damno sæpius scorbutici experiuntur. Novi divini verbi facundum præconem qui nunquam impune gammarum elixatum commedit, quin brevi post largam patiatur hæmorrhagiam. Quid dicam de motu corporis excessivo, saltatione, equitatione, pugillatione, sternutatione, clamore ac tussi vehementiore, veneris exercitio immoderato &c. nonne etiam ab illis sangvis resolvitur, spiritusque nostri in motum capiuntur concitatiorem? exempla vid. in Hild. C. 9. f. 125. Senerto Epist. p. 1174. Animi pathemata & ex illis in primis ira symbolam quoque suam la-

ga,

ga, ut sic loquar, manu ad hæmorrhagiam excitandam conferre, observationum par modo citati Hildani C. V. obs. 72. adstruit, quibus addo propriam, quam dum hæc scribo, annoto in fœmina ob vehementem excandescentiam, hæmorrhagiam uteri enormem, extra consvetum lunaris tributus tempus, patiente. Tandem & ab æstu tam intermittentium quam malignarum febrium, in corporibus dispositis sangvinis effusio excitatur, cujus culpam rursus solis spiritibus, enormiter in resolutam Massam sangvineam agentibus, in acceptis ferendam existimo.

§. 18. Post sangvinis orgasmum sequitur acrimonia erodens & exulcerans sangvinea vasa; Ideoq; frequenter, in morbis ex tali acrimonia sangvinis oriundis, tanquam symptoma supervenit eruptio copiosa sangvinis per varia loca, quemadmodum id annotamus in variolis, morbillis, scabie, coryza, scorbuto, aliisque pluribus.

§. 19. Denique & nimia sanguinis tenuitas inculpanda venit, quo nomine intelligo dyscrasiam aqueam, dum nimirum ob abundantiam serosarum partium, consistentia ejus, s. n. paululum spissa, nimium diluta apta redditur, etiam minutissima capillariũ vasorum ostiola sine impedimento transeundi, præprimis si ab acrimonia admixta portæ reserantur. Et hanc sangvinis constitutionem, credo causam esse cruentationis solennis quorundam hominum tempore hyberno, cujus etiam Hippocrates in supra allegato loco mentionem injicit; illo enim tempore ob äeris externam inclementiam insensilis humorum transpiratio impeditur, adeoque necessariò coacervato sero in corpore, massa sangvinea ex tenuitatis vitio ad hæmorrhagiam disponitur.

§. 20. Atque hæ videntur mihi genuinæ causæ hæmorrhagiæ ex parte sangvinis, nunc itaque videndum qualisnam â solidis expectanda partibus. Multum hic juvabit in gratiam tyronum præmonuisse, sangvini certos cancellos â natura esse positos in corpore, in quibus continuo cursum suum absolvit. Etenim qui ex cordis sinistro ventriculo in systole evibratur, per arteriæ aortæ truncum tam ascendentem quam descendentem ad omnes corporis partes propellitur, inque illarum poros effunditur. Peracta aliquali mora in hisce locis, suscipitur rursus in venarum ostiola; transferturque per truncos majores ad auriculam & ventriculum dextri lateris, ê quo per arteriam pulmonalem ad pulmonum poros, & ex his rursus per venam pulmonalem ad sinistram auriculam, & denique in ipsum ventriculum fluit, qui iterum iterumque

se contrahens, per viam modo recensitam denuo omnem propellit sanguinem.

§. 21. Quod si igitur in una ex his partibus læsio aliqua contingat, oritur profusio ejus, plus minus vehemens ac periculosa pro diversitate conditionis sangvinis & læsionis. Omnium tamen impetuosissima ac periculosissima læsio est in arteriis, præprimis in majoribus sauciatis: cui succedit venæ majoris non minus periculosum vulnus; tandem vero pororum læsio sequitur, quæ solitarie spectata periculo penè vacat.

§. 22. Sed ad species & modos læsionis harum partium deveniendum est! Antiquitatem si de his consulamus, deprehendimus â Galeni temporibus unanimi consensu fuisse ereditum, I. per ἀναστόμωσιν, vel διαπήδησιν, aut διαίρεσιν illam fieri. Intelligunt autem per anastomosin, (quam Celsus osculationem appellat) immodicam extremitatum vasorum apertionem & reserationem; sicuti per diapedesin transudationem sangvinis per vasorum rarefactos poros; & denique per diæresin vasorum solutam unitatem, specialiter tamen illam, quæ ab erosione dependet διάβρωσιν, & quæ â ruptione aut alia violenta causa externa oritur ῥῆξιν dixerunt.

§. 23. Placent recensiti modi, tanquam qui omne in his partibus vitium sufficienter explicant, notetur solum anastomosin ex internis potissimum causis, plethora videlicet vera ac notha nec non orgasmo sangvinis; Diabrosin vero ex acrimonia sangvinis & assumtorum (quorsum aloën refero, singulari vi aperiendi hæmorrhoides præditam) vel externis locis applicatorum dependere, & ῥῆξιν ex contusione, casu, aut alia vulneratione. Conferatur Riverii Praxis. Cap. de Hæmorrhagia.

§. 24. Unica diapedesis dubium mihi aliquod gignit; Hæreo namque an talis vasorum læsio tam facile sit admittenda. Audio quidem raritatem vasorum juxta ac tenuitatem sangvinis tamquam causas internas, solis verò ac balnei calorem tanquam externas incusari; attamen ignoro quam loquantur raritatem in vasis adeo compactis. Sane si tenuissima lymphatica vasa, liquorem suum, sæpius perquam subtilem detinere citra transudationem valent, quid non sperandum de venis & arteriis. Quod si vero calori externo tantam rarefaciendi vim attribueris, dic quæso, cur agrestes, qui sæpius â diluculo ad crepusculum usque Syrii ardorem perferre coguntur, aut qui propè fornacem diutius hærent, sudoris loco sanguinem frequentius non stillent, cum tamen causa sufficiens externa adsit.

§. 25.

§. 25. Tractationem de causis hæmorrhagiæ tam proximis quam remotis, excipit loci indigitatio; De quo sciendum omnem partem corporis nostri pati posse hunc p. n. fluxum. Ast ne aliquid omisisse videar nominabo saltem loca, & quidem primo consueta, postmodum & inconsveta. Ad consveta proinde loca in utroque sexu pertinent nares, in fœminis uterus & masculis anus, in illis pro mensium & lochiorum in his pro hæmorrhoidum fluxu. In minus consvetorum catalogo continentur præter vulnera omnium partium, nunc oculi, testante Bartholino C. 1. h. 2. Schenck lib. 1. f. 197. Meeck'ren obs. p. 41. nunc gingivæ vid. Hild. p. 6. o. 77. nunc dentis alveolus post evulsionem, conferatur Scultetus Armament. Chirurg. p. 25. Riverius. Observ. com. p. 331. Horst. Volum. I. p. 2. de morbis mulierum p. 36: nunc porus narium, observante Salmuth. Cent. II. p. 20. nunc pori universi cutis, referente Horstio lib. 1. p. 2. p. 35.: nunc penis, prout allegat Hœchstetterus decad. 1. obs. 3.: nunc varices pedum ruptæ, videsis Hildan. p. 92.

§. 26. Progredior ad signa, ubi alia requiruntur pro morbo, alia pro loco affecto, alia pro causa & tandem alia pro eventu manifestando. Signa morbi & loci affecti ex autopsiia hauriuntur si in partibus oculis patentibus accidat: Sed ubi ex aliis, quas vestibus obtectas DEus & natura voluit, contingat, tum confessio ægrotantis aut adstantium supplebit defectum. Quod causarum signa concernit, ex plethora vera judicabis morbum, cum facies calore roseo picta & vasa sangvinea nimium quantum turgida appareant, ægrotus vero de languore artuum, & fluxu citra ullam notabilem occasionem accidente conqueratur. Qui ex plethora notha originem sumit fluxus, multum habet commune cum vera, nisi quod plerumque sequatur commotionem corporis aut animi vel alimentorū acrium vel spirituosorum assumtionem. De acrimonia sangvinis certior fies si signa attenderis cacochymiæ, scorbuti, & aliarum supra adductarum affectionum. Tenuitatis denique te commonifaciet serum copiosum, post extravasationem in patina reliquæ massæ supernatans. Anastomosin vasorum disces ex indolente effluxu nulla prægressa contusione aut alia externa violentia, quemadmodum diabrosin quando cum dolore fluit & ῥῆξιν cum injuria ab extra præcesserit.

§. 27. Signis prognosticis tanquam generalis regula inserviet, periculosam nunquam non hæmorrhagiam enormem esse; majus ta-

men periculum imminet, primo si ex arteria prorumpat, metuendum namque ne brevi, impetuoso hoc saltu, in universum thesaurus vitæ consumatur. Secundo augetur periculum si major truncus vasis sangviferi fuerit læsus. Tertio periculosissima quoque est in morbis cum exanthematibus, ex ratione §. 8. adducta. Quarto tristis erit prognosis cum pallor vel alia discoloratio in facie, extremorum frigus, deliria, lipothymiæ, convulsiones ac singultus superveniunt, teste Hipp. sect. 5. aph. 3. & 50. sect, 7. aph. 9. E contra benignius judicandum de hæmorrhagia mitiori ê vasis minoribus & locis externis, aut in fœminis post menstrua suppressa, vel cephalalgiam diuturnam.

§. 28. Absolutis jam iis quæ ad theoriam hæmorrhagiæ spectabant, ad curationem progressum facio. Maturanda hæc est celerrime, cunctatio enim, ut in omnibus acutis morbis, ita præprimis in nostro maximè nocet. Erit itaque omnium primum causam sciscitetur Medicus sine cujus cognitione rationalis therapia institui nequit: Præterea & in ipsum locum affectum inquiret, quo externo quoque apparatu, si opus fuerit, succurat.

§. 29. Supponamus itaque perspectum esse Medico â Plethora vera oriri affectum, tum omnium Practicorum consensu venæ sectio erit tutissimum & felicissimum remedium, cum ejus ope naturæ conatus potissimum ad liberationem â sarcina nimia sangvinis tendens, juvatur. Quæstio solum erit solvenda qua quantitate & quo in loco sangvis debeat ex secta vena detrahi. Quoad primum si Capivaccium citante Petræo in Nosolog. harmon. 229. consulas, hoc audies responsum; si summa est vehementia morbi expedit confertim sangvinem usque ad animi deliquium evacuare. Alii tamen præeunte Galeno lib. de curandi ratione per sangvinis missionem cap. 11. notabilem quidem una vice sangvinis evacuationem approbant, sed non tantam, qualem Capivaccius voluit. Propterea si unica phlebotomia non sufficerit, jubent ut post horarũ aliquot intervallum vel ê vulnere modo inflicto, vel ex alio loco, nova sangvinis portio detrahatur. Conf. River. Praxis. Nos quid sentiamus de hac quæstione binis verbis aperiemus: Capivaccius methodo sua cito sed non tuto; Galenus autem tuto sed non cito curat. Ad alteram quæstionem respondemus pro scopo imminuendi sangvinis quantitatem nullam esse discrepantiam sive in talo, sive in brachio, sive alio in loco illam adornes, modo amplum foramen infligatur venæ. Ast si revulsionem simul intendimus, necef-

necessum erit vel in parte adversa vel in remotioribꝰ locis venam pertundere, ita v. g. ut in narium hæmorhagia talum, in uteri vero brachium seligamus.

§. 30. Utut autem hac memorata venæ sectione â præsentaneo vitæ periculo certo liberari possunt decumbentes, tamen cum deprehendantur quandoque, qui nescio quod sibi vitæ periculum ex illa metuant, illis scarificationes, vel hirudines juxta Rhodium. Cent. 3. obs. 71. svadendæ sunt; verum non tam cito voti reddentur compotes, quam ubi per venæ sectionem abundantiam imminui admiserint. Reliqua adversus plethoram adhibere solita medicamenta, ut sunt purgatio, inedia, plane hic locum non inveniunt, nimis enim tardè operantur.

§. 31. Missa curatione hæmorrhagiæ ex hac prima causa, examinandam sumimus alteram, ab orgasmo oriundam. Equidem & in hac venæ sectio & modo laudatæ scarificationes & hirudines conveniunt, sed palliativè solum, minusque sufficienter, quod etiam de fortioribus, frictionibus & ligaturis dolorificis artuum, vel ad imitationem Rondeletii, testium, aut juxta Cratonem & Hild. p. m. 91. digiti minimi; pariter ac de cucurbitulis, hypochondrio dextro ex commendatione Hipp. aut jubente Foresto observ. 14. l. 13. cruribus aut cervice, admotis judico. Cavendum tamen ne nimiam hanc incarcerationem sangvinis in partibus periculum sequatur, prout optime circa ligaturas inprimis Zypæus fund. med. p. 377. monuit.

§. 32. Adeoque rectius agunt qui tali in casu causam ipsam orgasmi h. e. jam sangvinem ipsum resolutum, jam impellentes spiritus respiciunt. Primam intentionem obtinebunt per acida tam ex regno vegetabili desumta, uti sunt succus granat acidus, citri, ribium berberum, acetum ac alii, vid Hild. p. 91. 92. quam minerali, v. g. sp. ⊖is rectificatus ac 🜍li cujus operationem singularem Wedelius in Miscell. Acad. Nat. Curios. Ao. III. o. 106. cum essentia violarum maritatam extollit: horum etenim ope crassescit & firmiorem in momento consistentiam acquirit tincta non solum sangvinis portio sed etiam serosa. Attamen ne frustra hæc dici credas, en testem omni exceptione majorem, illustrem puta Boyleum, in apparatu ad Hist. naturalem sangvinis humani p. 58. qui refert ex affusione spiritus ⊖is I. 🜍li super serum sangvinis, albas quasdam concretiones esse productas, coagulum casei exactè referentes.

§. 33. Quod de acidorum facultate coagulativa ſangvinis modo adſtruxi, de aliis adſtringentibus & incraſſantibus etiam nunc confirmandũ eſt. Refero autem ad adſtringentium titulũ hæmatitem, crocum ♂is adſtringentem, ⊕lum ♂is ad rubedinem calcinatũ terrum ⊕li d. coral. ſach. Saturni & exin præparata, tincturam hæmatitis. ♀ris, ⊕li, martis adſtringentem, antiphthiſ. & corallorum it. ſyr. berbeb. & myrtillorum de roſis ſic & ſymph. Fernelii; ſtercus aſini pulveriſatum, quod tanquam excellens remedium adſtringendi vi præditum interne Rodericus à Caſtro & Zacut. Luſitan. Pr. Hiſt. lib. ultim. p. m. 638. exhibent, ut nauſeoſum non commemorans. Operandi modum de hiſce ſi petis ſcias, hamoſas illorum atomos, ſangvini interjectas conciliare ipſi conſiſtentiam magis ſtabilem, motuique adeo veloci minus aptam.

§. 34. Deinde incraſſandi vi ſangvinis orgaſmum & hæmorrhagiam compeſcentibus, annumero glutinantia, ſeu quæ viſcidas particulas tenui ac reſoluto ſangvini, pro naturali craſi reſtituenda, addunt. Intelligo autem ſpeciatim gummata minus acria, uti ſunt arabicum quod Proſp. Alpinus de plantis Ægypt. p. 5. ut euporiſton illis in regionibus ſangvinem ſiſtens extollit, vel ceraſorum, tragacanthi, maſtiches, colophonium, bdellium, quæ Jacobus Fontanus Med. Pr. L. I. c. 32. & Velſchius Mictomin. p. 9. deprædicant. Non tamen propterea excluſa volo alia concreta glutinoſa præprimis ſperma ranarum, de quo in ſubſtantia aſſumto Paracelſus Comment. in lib. 14. paragraph. c. 7. coagulationem ſangvinis ad decem imo viginti annos pollicetur, ſed quamvis hoc inſigne promiſſum fide careat, nihilominus ſperma ranarum & exinde præparata pro remediis habeo egregiis in hoc affectu. Sit inſtar omnium ſperniola Crolii in baſilica ejus Chym. p. 474. 475. deſcripta, notetur modo doſin ab Autore præſcriptam augendam eſſe, quid enim quæſo gr. iij. vel. iv, aut quantitas avellanæ ſemis horum glutinantium remediorum (hæc doſis eſt ab Auctore nominata) ad tot libras reſoluti ſangvinis? Idem judicium eſto de ſpermate ranarum in ſubſtantia aſſumpto, inſufficiens etenim ſimiliter eſt quantitas caſtaneæ, quam Langius in Epiſt. p. 834. determinat. Poſt ſperma ranarum glutinantibus ſucedet lac animalium, vel ex ſeminibus quatuor frigidis majoribus & minoribus cum aquis appropriatis paratum, attendendum tamen in horum uſu erit, num primæ viæ ab acido peregrino ſint liberæ, ſecus non autor fuerim ut adhibeantur.

§. 35.

§. 35. Hoc modo ad versus sangvinis dyscrasiam Medicus judiciosus exhibebit medicamenta, sine dubio eventu optato, modo simul ad orgasmi causam, spirituum nempe commotionem, respexerit. Fiet hoc commode medicamentis refrigerantibus & narcoticis. Refrigerantibus annumero aquas destillatas plantag. urtic. centumnodii, equiseti, endiv. portulacæ, acetos. & acetosellæ &c. deinde ⦶ & ex eo parata ⊖ prunellæ, de quibus experimenta referunt Riverius p. m. 128. & Velschius Micromimim. p. 10. Sub narcoticis volo papaverina & opium juxta præcepta Riverii, Misc. Ac. N. C. Ao. IV. p. 292. Hild. p. 556. Schenck L. 1. p. 333. Merito igitur Sydenham in operibus p. 163. anodymum suum liquidum & antiquiores Philonium ad ʒj. videatur Matthias de Gradibus ad C. 35. Rhas. ad Almansorem, & Ferdinand. Hist. med. 33. p. 104: interim virium ratio sedulo habenda est.

§. 36. Præterea spirituum motum infringunt animi deliquium & terror. De animi deliquio hæmorrhagiam sedante jam olim aliquid Hipp. lib. 3. Epid. sect. 7. consignavit his verbis: sangvinis suppressiones faciunt animi deliquium &c. cui effato quoque Galenus 5. Meth. c. 5. & Riverius Praxeos pag. m. 128. adstipulantur, ê quibus ultimo nominatus observatione eleganti hujus operationis fidem confirmat.

§. 37. Quoad terrorem res magis in propatulo est, vix enim hodie tonsorem aut aniculam reperiri crediderim, quibus terroris facultas in supprimendo sangvinis effluxu sit incognita. Vides propterea â tergo ægrotantium ex improviso bombardam explosam, aut aquam frigidam inopinatò cervici affusam, sæpius aliis incasum præmissis, incantamenti ad instar tollere affectum. Nec rationi repugnant hæc vulgi experimenta, quoniam â terrore illo non tantum concutiuntur sed quoq; fugantur spiritus, ita ut semicoagulatus sangvis, non ab orgasmo solum, sed omni penè motu deficiat.

§. 38. Tandem & huic intentioni inservit refrigeratio corporis, quem in finem Hild. C. III. o. 2. totum corpus in cadum aquâ frigidâ repletum immisit. Riverius vero p. m. 132. Fontanus p. 170. oxicratum vel ▽ saltem frigidam, regioni frontis, temporum, cervicis, mammarum, brachiorum, testiculorum aut pedum applicant. Minime tamen omni tempore illorum usum svaserim, ob metuendam coagulationem nimiam sangvinis, vel majorem ebullitionem in interioribus locis. Rectissime igitur Hildanus, non nisi in robustissimis juvenilibus

subje-

subjectis, & re summe deplorata, Riverius autem in hæmorrhagia è partibus externis commendat.

§. 39. Sed properandum est ad curam hæmorrhagiæ ex sangvinis acrimonia oriundæ, quam tertio inter causas loco supra posuimus. Quo vero felicius illam obtineamus, ipsius acrimoniæ natura prius debet esse perspecta: Esto igitur salsam te suspicari, qualis in scorbuticis, scabiosis & coryza laborantibus creditur, tum inviscantibus superius recensitis, gumm. nim. arab. mastiche, colophon. aut emulsionibus ex sem. quatuor Frigid. maj. & minoribus vel lactis potu voti tui redderis compos. Ast ubi ad aciditatem deflectitur ⊖sedo, ad terrea, quæ absorbendo illud nunc evadunt in adstringentia, qualia sunt terra sigill. lemnia, bolus armena, ossa microcosmi calcinata, nunc in diuretica, quorsum inprimis lap. carpionum usus pertinet, juxta Hild. & testarum ovorum, juxta Antonium de Heide observationum 35. pag. 98. ejus Anatome Mytuli annexarum.

§. 40. Restat adhuc ultimo ex sangvinis vitio scilicet superflua serositate provenientis hæmorrhagiæ cura. Rursus pro hoc debellando confugimus ad glutinantia aliquoties jam nominata. Quandoquidem vero nimium abundare debent aqueæ particulæ antequam adeo diluant sangvinem, s. n. glutinosum. Igitur facile concipi potest, neutiquam per horum glutinantium dosin unam aut alteram tolli posse hanc morbi speciem, sed necessum esse ut sæpius reiterentur, insimulque juxta Hipp. Lib. 5. aph. 2. 3. Riv. p. 136. Rondelet. p. 268. Petræum 233. Zechium 38. nil nisi cibi incrassantes v. g. pedes vitulini, arietis, hœdi, oryza, caseus recens & pingvis, ova indurata & alia assumantur.

§. 41. Hæc arma sunt adversus sangvinis vitia, sequuntur jam solidarum partium læsionibus contraria. Conjunctim illa sisto, non considerata differentia inter anastomosin & diæresin, revera enim curationis ratione nulla intercedit. Attamen cum insignem apparatum nobis hic iterum suppeditent Practici, eorum observationes, ne empyricorum more citra judicium illa arripiamus, certas in classes distribuemus.

§. 42. In priori itaque hærebunt constrictione actuali ostiola transmittentium vasorum sangviferorum obturantia, sive clarius loquendo, compressiones & ligaturæ sauciatorum vasorum. Quoad

com-

compreſſiones, quid notius ſolius digiti admotione ſectæ venæ vulnus occludi â chirurgis, vel narium hæmorrhagiam ope fabæ, aut argenteæ monetæ, per faſciam inter cilia arctæ ligatæ, vel radicis narium forti compreſſione ex tempore ſiſti. Neque de ligaturis circumjectis dubium erit, modo faſciis ſ. ſpleniis debitis, parietes vaſorum ſibi approximentur, utut etiam arteria ſit quæ ſangvinem transmittat, conf. Iob, a. Meeck'ren. p. m. 163. ſequentibus. Nondum tamen his ſufficientibus ad imitationem Hildani p. 823. filo duplicato vas læſum, ſi acceſſum admiſerit, colligetur.

§. 43. In altera claſſe ſtant medicamenta, quæ glutine ſuo exitum ſangvinis impediunt. Experimentum hinc certiſſimum arculariis v. g. bibliopegis, aliisq; hujus farinæ mechanicis eſt, recenter inflictis vulneribus gluten inſtillare in formam liquidam redactum. Ex eodem fundamento ſangvis exſiccatus vulneribus aſperſus vel naribus, ſi ex illis cruor fluat, inſufflatus juvare creditur â Ioele in praxi p. m. 202. VVed. & Amoen. mat. med. p. 507. quod idem de operatione foliorum ceraſi, externè vulneribus impoſitorum cum Velſchio Mictom p. 39. intellectum volo, aliam materiam medicam huc ſpectantem ut nunc omittam.

§. 44. Tertia Claſſis præbet lanuginoſa, utpote â quibus ſangvinis exitus remoratur non ſolum, ſed etiam vulnerum labia adducuntur. Sic lanugo ſalicis confert, vel fructuum cydoniorum, platani, bombacis & caſtanearum, prout affirmat Rondeletius p. 283. ſic operantur linteorum ramenta & turundæ ex raſili linteorum lanugine contortæ, telæ aranearum, pilique leporis.

§. 45. In quarta claſſe locantur ſangvinem in exitu incraſſantia & vaſa conſtringentia. Conjungo duplicem hanc operationem, rarius namque unicum ſolum ex illis â medicamento exeri deprehendas. Dico rarius; refert enim Simon Pauli in Quadrip. Botan. p. m. 396. coagulationem talem ſangvinis ſine adſtrictione vaſorum â menthæ decocto ſub forma pediluvii adhibitam, etenim illud, cum fœmina quædam pedes immerſiſſet, ſangvinem ita ſuppreſſit, ut ne guttula ex vena ſaphena â chirurgo ſelectiſſimo ſecta effluere potuerit; Igitur non male mentha contuſa naribus â Riverio p. 396. intruditur pro hæmorrhagia illarum compeſcenda. Sed magis eſt mirandus effectus Sp. Vini, qui contrario operatur modo, nimirum conſtringendo vaſa ſine coagulatione ſangvinis, quemadmodum id variis in ſubjectis, egregii hujus

 expe-

experimenti inventor Excellentissimus Dn. D. Bohn in Actis Erudit Lipf. Ao. 1683. mense Aprili publicatis, annotavit.

§. 46. Sed ad illa me confero, quæ, uti dictum, incrassantia simul sunt & adstringentia. Duplici via iterum præstant hanc operationem, jam austeras suas partes odoretenus & sub forma miasmatum, jam à reali attactu communicando. Miasmatum sub forma sistunt, stercoris suilli ac asini odor manifestis nimirum austeris exhalationibus teste VVedel. Amoen. mat. med. imbutus. Sordities tamen hujus remedii, cum quamplurimos ab usu ejus deterreat, frequentius attactu operantia exigit. Talia sunt epithemata & cataplasmata repellentia dicta ex oxicrato, terra sigill. bolo, sangvine draconis, farin. volat, vel ex gypso, cineribus chartarum lusoriarum, & album. ovor. quale exemplum Brassavolas in com. ad 23. lib. 5. evehit. His accedunt ipsis læsionibus adspersa terra sigill., hæmatites, fungus pulverulentus, aliàs lupi crepitus dictus, pulvis gallarum, usnea cranii humani, & quod omnibus palmam si non præripit, dubiam tamen reddit, alumen ex Borelli Observat. 50. C. IV. Fluida si arrideant, non deerit unquam sufficiens apparatus, poteris namque vel solum acetum in usum vocare, sive pannum xylicium ustum cum albumine ovor. subactum, quod egregium ex VVedelii communicatione est arcanum, vel atramentum scriptorium, vel famosum liquorem ex ♁lo & alumine cujus descriptionem Act. H. Val. II. p. 349. & VVeberus in peculiari de liquore styptico conscripto tractatu exhibet.

§. 47. Hæc mitiora sunt, superantur enim multum ab Escharoticis dictis, h. e. quæ vasorum sanguiferorum extremitates comburendo crustam inducunt. Nil refert sive potentialia sive actualia fuerint. E potentialibus siquidem ♁lum ustum sive cholcotar à Riverio p. m. 132. Henrico ab Heer obs. 23. Heurnio in comment. ad Aphorism. Hipp., à Rondeletio autem auripigmentum, sandaraca, extolluntur, plura si desideras evolve Severini trimembr. Chirur. Heurnii method. ad Praxin & Bartholinum de cauteriis. De actualibus res magis aperta est, quod si enim ferrum candens loco affecto admoveatur, statim coagulatur sanguis & in escharam plus minus duriorem convertitur locus. Apud antiquos hæc sanguinem sistendi methodus summè commendabatur teste Hipp. lib. de locis in homine c. 49. Rhaze l. 7. c. 20. Avicenna 4. 1. e. 29. frequentiusque hodie adhuc apud Italos ac Gallos in usum vocatur. Instrumenta si desideras & observationes, erunt tibi instar omnium Hild. p. 823. 824. & Severinus in tr. de efficaci medici-

dici-

dicina p. 265. qui depicta non solum illa, sed maximis præterea encomiis elata sistunt. Quandoquidem verò nostri populares ustionem hanc partium cane pejus ac angve reformidant, neque nos prolixius inhærebimus ejus examini.

§. 48. Antequam vero finiamus tractationem de apparatu medico, mentio adhuc injicienda est celeberrimi istius pulveris sympathetici Dygbæi vulgo dicti, cujus ope feliciter omnis hæmorhagia, modo solum super illum guttula una vel altera exstillantis sangvinis mittatur, miraculose compesci posse creditur. Descriptionem ejus nobis Dygbæus ipse communicat de pulvere sympathetico p. 10. referens constare illum ex solo ⊕lo, mense Julio vel Augusto â radiis solaribus calcinato, cum anatica vel prout alii volunt sub decupla parte gummi tragacanthi mixto.

§. 49. Num ex naturalibus viribus hanc suam præstet operationem pulvis hic, disputatum est hactenus acerrime inter Autores. Nos omissa hac disceptatione quæstionem potius facti movemus. Minimè autem concedimus sanationem hæmorrhagiæ certo ac præcisè, utut nihil omissum sit quod requirebatur ex utraque parte, sequi. Et nostrum si forsan in dubium vocites effatum, en magni Boylei tentamina physica, p. 120. ubi propriam, minus secundam adjicit experientiam. Quod si tamen eventus optatus insequatur, quem perpetuo non negavero, tum omnino ex naturalibus causis operationem dependere rationibus variis evincit Wedelius Amoen. mat. med. p. 504. adeoque salva conscientia ad hoc remedium confugi potest.

§. 50. An autem citra conscientiæ vulnus solis carminibus possimus profluvium sangvinis compescere ad imitationem liberorum Antolyci hæmorrhagiam Ulysis citante Langio epist. p. m. 705. sic curantibus, aut versibus Jobi â Meeckern obs. p. 40. allegatis, constanter nego, nec mihi cum Borello Cent. 1. obs. 94. persvaderi patiar in verbis hisce nudis tacitè mussitatis tantam occultam inesse virtutem, nisi incredulis potens Sathanas ad augendam superstitionem opem suam confert, quod idem judico de modo sistendi eruptionem sangvinis ê naribus si cum cruore effuso, fronti ægrotantis nomen, in sacro baptismatis lavacro, impositum, inscribatur, videsis Petræum Nosol. Harm. p. 235.

§. 51. Unicum adhuc restat, nimirum symptomatum concomitantium & insequentium cura. De prioribus observa, cessante causa, h. e. effluxu sangvinis sponte cessare langvorem cordis, sudorem

frigi-

rigidum, ſcotomiam, & animi deliquium, cum reliquis; adeoque illa vel planè non attendenda ſunt, vel non alia poſtulant remedia, quam ſi ex aliis cauſis provenirent. Aſt virium proſtratio omnino urget ſubitaneam reſtitutionem; metus enim imminet celerrimè mortis, aut cachexiæ vel hydropis ex intermiſſa cura. Quo igitur utrumque poſſit evitari, Practici juſculis reſtaurantibus caponum, hordei, confectione alchermes, aliiſque confortantibus obviam ire jubent. Optandum vero reſpondere infallibiliter promiſſo, virium reditum: verum tantum abeſt, quin caſſa ſpe ſæpius nobis jam allegata illudant, dum ne quidem in chylum, multominus in nutrimentum, convertere ſe, â ſpiritibus jam deficientibus patiuntur; conf. obſ. ſupra §. 5. allegata.

§. 52. Itaque tali in caſu unicum ſupereſſe videtur remediũ, atrox quidẽ primo intuitu, ſed periculoſiſſimo hoc ſymptomate dignũ, quod moderni ſangvinis transfuſionem exanimali ſano ac vivente in aliud ægrotum vocant. Non rationi diſſonũ eſt illud, celerrimè ſiqvidem vitæ hic theſaurus ejus ope reſtituitur, qui alias nunquam, aut non, niſi per longam temporis moram, ob langvorem virium recuperari poteſt. Neque experientia contrariatur, inſignem namque ejus uſum, non ſolum Tranſactiones Anglicanæ p. 563. ſed Lovver etiam de corde p. 186. 203. & poſtmodum alii egregii Viri loqvuntur. Imo ſi parva licet componere magnis, propriis manibus celebratam, hisque oculis viſam in cane experientiam allegare poſſum. Res ita ſe habet: Anno ab hoc altero in collegio privato Anatomico præſentibus plusquam viginti Philiatris, ê canis ſupra tabulam firmiter ligati vena jugulari externa detrahebam omnem cruorem usque donec miſer ululans antea inſigniter ac jactitans ſeſe, langvidus adeo reddebatur, ut ſolutis omnibus vinculis ne pedem amplius movere poſſet. Interea in promptu erat alius canis ſimiliter tabulæ proximæ annexus, in cujus arteriam carotidem, ſcalpello læſam tubulum huic negocio accommodatum una extremitate immittebam alterâ in ſemimortui canis venâ firmatâ. Breve tempus interceſſerat, dum hæc agebantur, cum canis ex orci faucibus ereptus, vivere denuo, hoc eſt movere ſeſe, latrare, finitaque operatione, ſangviniſque fluxu per ſpiritum vini ſuppreſſo, lætus pedibus inſiſtere coepit, altero die ſuum hoſpitium, quaſi nihil ſecum actum eſſet, ſanus ac alacris repetens. Similia itaque & in homine locum habere ſuſpicor; Satius enim erit in caſu deſperato aliquod, utut anceps, hisque noſtris regionibus minus notum quam nullum tentare remedium.

§. 53. Sufficiant hæc hac vice; Fateor quidem plura reſtitaſſe adjicienda, præprimis circa apparatum medicamentorum; ſed veniæ futurum locum ſpero qui exercitii gratia diſputationem, minime vero perfectum omni ex parte tractatum conſcribere, in animo habui. Deo interim pro concesſis viribus ſit Laus & Gloria.

FINIS.